

Styrelseordföranden har ordet

Dessa rader skrivs i början av mars. Det har gått ungefär en vecka sedan Ryssland inledde sitt stora anfall på Ukraina. Ingen vet hur kriget kommer att utvecklas och sluta, men tragedin är redan ett faktum. Tusentals soldater och civila har dödats och miljontals människor är på flykt. Den materiella förstörelsen är enorm. Hela den europeiska säkerhetsordning som byggdes upp efter Murens fall och Sovjetunionens sammanbrott har slutgiltigt rämnat. Vi är på väg mot något nytt, vars än så länge vaga konturer påminner om något gammalt: en multipolär och svårförutsägbar värld där makter och maktblock tävlar om land, positioner, resurser och inflytande.

USA uppfattas inte längre som robust ensam världspolis. Av en rad skäl har den amerikanska hegemonin försvagats, och när en världsmakt träder tillbaka så kliver andra fram för att fylla det uppkomna tom-rummet. Kina är ett uppenbart exempel vid sidan om Ryssland, men de två har sällskap av fler. Iran och Turkiet har inte globala men väl regionala ambitioner. Indiens styrka växer.

Relationen mellan USA, Europa och alla de andra demokratiska stater runt om i världen som brukar räknas till Väst är inte okomplicerad, men en oavsiktlig effekt av den ryska attacken på Ukraina har nu blivit att gemensamma värden och intressen har tydliggjorts. Väst har så att säga återupptäckt sig själv. I både USA och Europa har man påmint om vikten av den transatlantiska länken, men det har också blivit klart att Europa måste ta ökat ansvar för sin egen säkerhet.

En av de viktigaste händelserna i den ryska invasionens kölvatten är Tysklands beslut om kraftiga satsningar på försvaret och en ny energipolitik. Beroendet av ryska gasleveranser ska minskas. Tyskland är Europas ekonomiska stormakt, men har länge värjt sig mot att ta politiskt och militärt ansvar i motsvarande grad. Om detta nu ändras på allvar får samarbetet inom Nato ny stadga och ändrar karaktär.

Men detta betyder inte att det råder allmänt god ordning i det västliga huset. I USA har det republikanska partiet fått alltmer auktoritära och i negativ mening nationalistiska drag, medan Demokraterna försvagats och plågas av konflikter mellan moderata krafter och radikala identitetspolitiker. Många befarar nu att presidenten efter 2024 års val åter kan heta Donald Trump. I en rad länder är polariseringen hård längs konfliktaxlar som centrum-periferi, stad-land, konservatism-radikalism, identitet-rationalitet. Klimatfrågan förtjänar att tas på stort allvar, inte minst inom näringslivet, men används ibland för att elda på apokalyptiska stämningar och aggressiv kritik mot individuell frihet, demokrati och marknadsekonomi. Invandring och integration förblir svårlösta frågor, som ger upphov till starka känslor och konflikter.

Hur ska man klara sig i detta besvärliga landskap? Historikern Arnold Toynbee har fört fram intressanta idéer om att framgångsrika samhällen kännetecknas av att de har kreativa minoriteter, som löser de problem som medborgarna upplever i sin vardag. Man skulle också kunna tala om

dugliga eliter, som inte bara tänker på sig själva utan även agerar med det gemensamma bästa för ögonen. Problem uppstår när sådana grupper blir bekväma och egennyttiga och helst bara ser om sitt eget hus. Med Toynbees ord har de då degenererat till dominanta minoriteter, som gärna vill utöva makt men har stelnat i tänkandet och hellre tar betalt än tar ansvar och agerar utifrån sitt egenintresse. Samhällen som i ökande grad präglas av sådana grupperingar får växande problem och går slutligen under, menar Toynbee.

Näringslivet kan spela en avgörande roll som positiv samhällskraft i denna tid av stor geopolitisk komplexitet och osäkerhet. I politiken stängas makter och partier mot varandra, medan företagsamheten är skapande till sin natur och frodas när det finns möjlighet för kreativa minoriteter att förverkliga sina idéer. Att värna och sporra talanger inom näringslivet är av största vikt om vi vill att ekonomin ska utvecklas och växa. Att värna och sporra alla sorters goda talanger är nyckeln till att få hela samhället att utvecklas och blomstra inom konst, vetenskap, statskonst och näringsliv.

Nordstjernen och dess ägare bidrar båda, om än på olika sätt, till det svenska samhället. Nordstjernen skapar *sambällsnytta* genom att tillhandahålla varor, tjänster, lösningar på kundproblem, skatteintäkter och arbetstillfällen. Axel och Margaret Ax:son Johnsons stiftelse för allmännyttiga ändamål, som erhåller utdelning från Nordstjernen, skapar *allmännytta* genom att stödja och själv idka verksamhet som spelar stor roll för en kvalificerad kunskapskultur men som inte bär sig själv i ett strikt ekonomiskt perspektiv. När vi lyckas har vi bidragit till både välbefinnande och kunskapsutveckling.

Arbetet tar sig många uttryck. Ett oroligt år som detta vill jag särskilt lyfta fram Stiftelsens satsning på att utbilda framtidens ledare och hur detta nu förverkligas genom en ny satsning på statsmannaskap och diplomati. Det handlar om The Ax:son Johnson Institute for Statecraft and Diplomacy, ett nytt samarbete mellan Stiftelsen, Handelshögskolan i Stockholm, King's College London, Cambridge University och Johns Hopkins University. Yngre talanger ges här möjlighet att fördjupa sig inom geopolitik, grand strategy och tillämpad historia i syfte att tolka och förstå en komplex värld för att i framtiden kunna utgöra de kreativa minoriteter som varje samhälle är i behov av.

Stockholm i mars 2022

Viveca Ax:son Johnson
Styrelseordförande